

SØRLANDETS KUNSTMUSEUM

Lærerveiledning

Amaldus Nielsen og Olaf Isaachsen Fra naturalisme til impresjonisme

22.09.07 -18.11.07

Invitasjonskort. A.Nielsen *Morgen i Ny- Hellesund*, 1881

Olaf Isaachsen *Brannruiner*, 1892

Amaldus Nielsen, *Sommeraften ved Smølen*, 1907

Kjære lærer,

Det er en stor glede for Sørlandets Kunstmuseum å kunne ønske skolene velkommen til utstillingen *Amaldus Nielsen og Olaf Isaachsen – Fra naturalisme til impresjonisme*. I utstillingen fremhever vi to sentrale skikkelser i den sørlandske kunsthistorien: Amaldus Clarin Nielsen (1838-1932) og Olaf Wilhelm Isaachsen (1835-1893), begge fra Mandal.

Kort presentasjon av utstillingen og kunstnerne:

Amaldus Nielsen og Olaf Isaachsens kunstnerskap vises her side ved side. I denne utstillingen ønsker vi å gi elevene bedre kunnskap om de to kunstnerne, både når det gjelder likheter og forskjeller. Vi forsøker også å fremvise viktige tendenser i norsk kunsthistorie fra midten av 1800-tallet og de internasjonale strømninger som kom til landet.

Amaldus Nielsen er kysten og lysets maler. Bildene hans er stemningsfulle og idylliske, og er tydelig preget av at annet romantisk kunstideal enn det som rådet i nasjonalromantikken. Nielsen betraktes som den første norske friluftsmaler, og det var som naturalist at han ble kjent i sin samtid. Han orienterte seg mot Tyskland og ble senere oppfattet som den første representant for norsk naturalisme.

Som en av de første norske kunstmalere, reiste **Olaf Isaachsen** til Paris for å utvikle sitt kunstnerskap. Her gikk han i lære hos størrelser som Couture og Courbet. Bildene hans kan beskrives som maleriske, og markerer en ny og radikal retning i norsk kunsthistorie. I likhet med Nielsen var han svært opptatt av lyset, men det er noe impresjonistisk i hans behandling av motivene.

Nielsen og Isaachsen utviklet et godt vennskap, og deres liv og arbeid hadde felles utviklingsløp, men også tydelige brudd. Det hører med til historien at Nielsen var svært vellykket i sin egen tid. Isaachsen kjempet for å bli godtatt.

Kunstverkene i utstillingen er ikke hengt opp kronologisk, men har en tematisk presentasjon. Det vil si at bildene er plassert slik at de kommuniserer med hverandre, noe som er et godt utgangspunkt til å få i gang en dialog med elevene. Med utgangspunkt i Nielsens og Isaachsens liv og verk, er hovedtemaet utviklingen fra naturalisme til impresjonisme.

I denne utstillingen vil elevene få en spesiell anledning til å se og utforske ca. 140 malerier som representerer norsk kunsthistorie på sitt beste. Det er lånt inn malerier fra Nasjonalmuseet, Stenersenmuseet i Oslo, Det Kongelige Slott, Mandal Bymuseum og en rekke privatpersoner. I tillegg vises verk som finnes i Sørlandets Kunstmuseums faste samling.

AMALDUS CLARIN NIELSEN (1838-1932)

Amaldus Nielsen ble født 23. mai 1838 i Mandal. Nielsen blir betraktet som Norges aller første *friluftsmaler*. Et sentralt trekk ved friluftsmaleriet var at kunstneren malte utendørs direkte foran motivet istedenfor å jobbe med skisser i atelieret som var vanlig praksis på den tiden. Nielsen skrøt av det er naturen selv som var hans læremester.

Faren til Amaldus Nielsen var skipper, men døde da sønnen bare var 7 år gammel. Det var moren Marie, som støttet opp om hans kunstnerkarriere. 16 år gammel, i årene 1854-57, var han elev ved Kunstakademiet i København. I utstillingen ser vi hans første bilde *St. Petri Kirke*, malt i 1856. Det viser en klar og detaljert utsikt til kirken fra hans kvistværelse. Deretter fulgte

studier ved Kunstakademiet i Düsseldorf under veiledning av Hans Gude (1857-59). Düsseldorfskolen la vekt på det romantiske og landskapets sublimе karakter. Men Amaldus Nielsen var ingen typisk nasjonalromantiker. Hans tidligste bilder preges av en mer lysere og spontan malemåde. Nielsen holdt fast på det naturalistiske, og allerede på slutten av 1850-årene malte han i samsvar med den senere 1880-talls naturalisme som de yngre malekollegaene Erik Werenskiold eller Christian Skredsvig var eksponenter for. Ideen om friluftsmaleriet førte til et større fokus på lysets skiftninger og atmosfæriske stemninger. Nielsen betraktet samtidig naturstudien som et fullført og selvstendig verk. Det viktigste var å fange fargene direkte.

Kunstneren foretok flere studiereiser. Våren 1860 var han i Cadiz i Spania, der han malte en rekke lysfylte sjøstudier. Studiet *Regnstemning i Cadiz* ble først malt i stort format i 1924, 64 år senere. I 1885 malte han det store atelierbildet *Morgen i Ny-Hellesund*. Bildet er nå på Nasjonalmuseet i Oslo. Maleriet er basert på en liten studie fra 1881 som befinner seg i vårt museum. Det finnes minst ti utgaver av sundet. Disse representerer et høydepunkt i kunstnerens produksjon. Hans observasjonsevner trer tydelig frem ved å male solen, bølger og lysets spill på vannoverflaten. Det er viktig å nevne at Nielsen henter ikke bare sine motiver fra Sørlandet, men også fra fjordstrøk i vestlandet og skjærgården på Hvaler.

Amaldus Nielsen bosatte seg for godt i Norge i 1864, 26 år gammel. Han giftet seg i 1868 med Johanne Nicoline Augusta Vangensten. Året etter flyttet de inn i Majorstuveien 8 i Christiania. Ekteparet fikk 11 barn sammen. Nielsen mistet kone og tre barn i en difteriepidemi i 1886, og giftet seg på nytt i 1888 med Ambor Laura Møller Tandberg. Etter hvert gjorde hans høye alder det vanskelig for ham å reise, og malerier med motiv fra Sørlandet utført i 1920-årene måtte basere seg på hans hukommelse og tidligere arbeider.

Amaldus Nielsen døde i Oslo 10. desember 1932, 94 år gammel. I utstillingen finner vi det siste maleriet han malte, *Snæfok, Majorstuveien 8 (uferdig)*. Her har han fremstilt det snøtunge huset i tett luft med drivende snøfiller. I dag regnes han som en av landskapsmaleriets mestere i norsk kunsthistorie.

Amaldus Nielsen, *Henad aften*, 1895

OLAF WILHELM ISAACHSEN (1835 –1893)

Olaf Isaachsen ble født 16. mai 1835 i Mandal. Isaachsen var sønn av sorenskriver Daniel Peter Christian Isaachsen og Cecilie Marie Watne. Han vokste opp i en velstående familie som hadde god kontakt med familien Tidemand. Isaachsen måtte ha hørt om Adolph Tidemands bedrifter, og han dro selv til Düsseldorf i 1854 for å utdanne seg til historiemaler ved kunstakademiet under veiledning av sin barndomsvenn. Men han tilhørte en generasjon som begynte å reagere mot det stereotypiske og overfladiske i de nasjonalromantiske folkelivsskildringene.

Våren 1859, 24 år gammel, valgte han som en av de første nordmennene å reise til Paris. Her fikk han undervisning av Thomas Couture (1815-1879), og i årene 1861-1862 gikk han i lære hos realismens grunnlegger Gustave Courbet (1819-1877). Couture drev et berømt atelier, og som lærer oppmuntret han til direkte naturstudier. Blant studentene hans var Edouard Manet (1832-1883). (Manet blir ofte betraktet som den moderne malekunstens far, og regnes som forløperen til impresjonismen). En rekke aktstudier fra denne læretiden er å finne i utstillingen. Gjennom Courbet lærte han *realismen* hvor dagligdagse hendelser og personer ble framstilt på en måte som tidligere var forbeholdt historiemaleriet.

Olaf Isaachsen giftet seg i 1864, 29 år gammel, med tyske Antonia Prehr, og flyttet til Klepp i Setesdal året etter. Studiereiser i denne landsdelen var et avgjørende høydepunkt. Bilder av den særegne Setesdalskulturen er det mange som kjenner til av kunstneren. Disse har en oppsiktsvekkende kraft og malerisk fylde. I motsetning til Tidemands typeskildring, fremviser blant annet *Ung gutt*, u.d., et sterkt og følsomt ansiktsuttrykk som lå fjernt fra Düsseldorfskolens idealiseringer.

Olaf Isaachsen, *Ung gutt*, udatert

Det var alltid vanskelig for en kunstner å befinne seg mellom to tidsstadier. Isaachsen ble verken historiemaler eller samtidskildrer. På den ene side var hans store ambisjoner om å bli historiemaler, og på den annen side viser han en tydelig interesse av å kunne fordype seg i norske motiver med en mer malerisk og friere teknikk. Isaachsen søkte sine motiver i norsk middelalder som f.eks. *Tore Hund ved kong Olavs lik*, 1885, men hans styrke lå i det raske og skisseaktige, og ikke de store bearbejdede komposisjonene.

Isaachsen malte mange landskapsmotiver, men etter at han i 1875 bodde i Kristiansand for godt, var det i 1890-årene at landskapsmaleriet dominerte hans produksjon. Det var spesielt rundt eiendommene Kjos og Holskogen i Vågsbygd han malte. Disse maleriene var lenge preget av erfaringer fra tidligere naturstudier og Courbets bruk av palettkniv og en mørk koloritt. Men Isaachsens kunstneriske produksjon var variabel, og de nye tendenser i fransk kunst ble som kjent utslagsgivende. Det er først og fremst som friluftsmaler foran bilde *Syrinbusken*, 1881, at vi ser de impresjonistiske trekkene i Isaachsens kunst. Vi ser det i behandlingen av den lette penselføringen, av fargene og lyset som streifer på syrinblomstenes intense farger. Etter den store bybrannen i Kristiansand i 1892, malte han en serie bilder med motiv fra ruinene, flere av dem i en frisk utførelse med betydelige koloristiske kvaliteter. Til tross for at disse bildene har en høy kunstnerisk verdi, er de en nesten ukjent del av hans produksjon.

I 1970 dør Antonia av tuberkulose, og to år senere mistet han sin datter, og ble alenefar til tre små gutter. I sin samtid var Olaf Isaachsen en isolert skikkelse, og det er sannsynlig at han ikke fullt ut fikk realisert sine kunstneriske evner.

Olaf Isaachsen døde av lungebetennelse den 22. september 1893, og ble som Courbet, 58 år gammel.

FRA NATURALISME TIL IMPRESJONISME

Kunsthistorien er blitt formet av kunstnere, kritikere og historikere. Enkelte *ismer* er definert av kunstnerne selv og andre er definert i ettertid av historikere. Ismene er ofte en del av trender eller bevegelser som også omfatter andre deler av kulturlivet.

Ismene er ikke alltid faste kategorier, og noen kunstnere og verk hører hjemme i mer en én isme. Det var ikke før på 1800-tallet at man begynte å samle seg i definerte ismer som for eksempel naturalismen og impresjonismen.

NATURALISMEN OG REALISMEN

Naturalismen

Betegnelsen naturalismen anvendes i dette tilfellet om de nye tendenser i 1880-årenes norske maleri. Det er ofte vanskelig å skille mellom "realisme" og "naturalisme". Uttrykkene "naturalistisk" og "realistisk" blir mer eller mindre brukt om hverandre i kunstkritikken, men dette er avhengig av konteksten. Det er viktig å huske at realismen som en kunstbevegelse har en spesiell betydning i kunsthistorien.

Naturalismen innebærer å skildre verden med et minimum av abstraksjon eller stilistisk forvrengning. Retningen kjennetegnes ved overbevisende lyseffekter og overflatetekstur, og ved framkalling av stemninger. Stilen gir et generelt inntrykk av å representere naturtrohet og det fullstendig konsekvent. Naturalismen skulle detaljert kopiere naturen, men ikke etter metafysiske eller idealiserte standarder.

Realismen

Begrepet "realisme" er uløselig forbundet med kunstneren Gustave Courbet (1819-1877). Courbets manifest oppsummerer retningen slik: "Malekunsten er i sin hovedsak konkret og kan kun behandle virkelige og eksisterende ting".

Realistene søker å beskrive virkeligheten. De forsøkte med andre ord å vise verden slik de så den. Det var ikke noe nytt å hevde at maleriene skulle etterligne det de forestilte, men motivene ble betraktet som skandaløse og umoralske. De brøt med den klassisk-akademiske tradisjonen og insisterte på å fokusere på sin egen samtid. Kravet var at kunstneren skulle forkaste de kunstneriske og sosiale konvensjonene som skildret historiske, mytologiske og religiøse motiver. I en tid med store sosiale grupperinger ble resultatet gjerne provoserende. Realistene ville undersøke hvordan billedkunsten kunne engasjere samfunnet som formet folks vanlige liv.

IMPRESJONISMEN

Det hevdes at impresjonismen ikke bare er en ny malemåte, men også en ny måte å se verden på. Den nye kunstretningen oppstod i Frankrike på slutten av 1800-tallet. Kunstnerne avviste i økende grad autoriteten i kunstakademiene ved å bli friere i sin utforskning av kunstens grenser.

Impresjonistene var ikke interessert i å fortelle historier eller moralisere i sine malerier. Det overlot de til de akademiske malerne. I stedet ville de undersøke hvordan maleriet kunne fange menneskets visuelle inntrykk. De ønsker fremfor alt å skape inntrykk av lys, farger og bevegelser. Fargene påføres med løsere, mer distinkte penselstrøk i stedet for å blande fargene i jevne nyanser og fargetoner. En rask penselføring gir kunstverk karakter av en umiddelbar og direkte gjengivelse av visuelle opplevelser. Det å kunne formidle det direkte i opplevelsen, viser en vilje til å gi nærhet og inntrykk av det "tilfeldige utsnitt". Fotografiet har endret vårt forhold til bilder. Kunstnere merket nok konkurransen med fotografiet når det gjaldt nøyaktig virkelighetsbeskrivelse.

Impresjonistenes bestrebelse med å nærme kunsten til livet har sitt utgangspunkt i realismen. I likhet med realistene ønsket impresjonistene å male verden slik de så den, men de ønsket å kunne komme i mer direkte kontakt med naturen. Det brakte dem utendørs for å male en *plein air* - under åpen himmel - friluftsmaleriet. Impresjonistiske verk ble betraktet som "uferdige" etter tidens akademiske standarder. En kritiker som så Claude Monets maleri *Inntrykk av soloppgang*, malt i 1872, (på den første impresjonistutstillingen i 1874 i fotografens Nadars atelier i Paris) anvendte begrepet "impression" i en ironisk betydning. Det er vanskelig å tenke på at disse verkene i sin tid var revolusjonerende.

Noen impresjonistiske virkemidler:

1. Et friere malerstrøk:

Den raske penselføringen gir assosiasjoner til det uferdige og spontane, fordi det kunne føre tankene mot skikketeknikken. For skissen var ikke bare et uferdig bilde, den var også ofte laget foran motivet, og kunne derfor lett tolkes som uttrykk for et direkte og umiddelbart forhold til dette.

2. Renere og klarere farger:

Takket være fargeindustriens produksjon av nye fargestoffer på midten av 1850-tallet, var muligheten til å gjennomføre fargeeksperimenter større enn noen gang. Dette gir impresjonistiske malerier karakter av å stå nærmere den sette og konkrete virkelighet, i motsetning til akademimaleriets tradisjonelle og mørke fargetoner.

3. Upretensjøsøse og enkle motiver:

Valg av motiver som verken den klassiske eller romantiske tradisjon hadde gitt noen status.

4. Utsnitt av motivet:

Billedrammen avskjærer personer eller gjenstander på en påfallende måte. Det gir inntrykk av å være et tilfeldig utsnitt av virkeligheten, og oppfattes som en motsetning til det bevisst komponerte kunstverk. Fotografiet, som så dagens lys i 1839, var en viktig inspirasjonskilde.

INTRODUKSJON: BILLEDKUNSTEN PÅ 1800-TALLET

For å sette Olaf Isaachsen og Amaldus Nielsen inn i en sammenheng, må vi se litt nærmere på hva som skjedde på kunstens område tidlig på 1800-tallet.

Nasjonalromantikken og Dresden

Vårt nasjonale gjennombrudd fikk vi gjennom bergenseren J.C.Dahl. (1788-1857). Kunsthistorien i begynnelsen av 1800-tallet kjennetegnes av *nyklassisismen* som snart ble utfordret av *romantikken*. Johan Christian Dahl tilhørte nettopp romantikken. I perioden 1800-1840 danner romantikken en overgang mellom nyklassisismen og realismen. For første gang kan vi beskrive en kunstmaler fra Norge i ordets rette betydning. Etter å ha avsluttet sin utdannelse i København, dro Dahl til Dresden i 1818. Her ble han læremester for en gruppe norske malere, hvor den mest betydelige var Thomas Fearnley (1802-42). På denne måten ble Dresden vår første kultursentrum. Studiereisene til hjemlandet ble avgjørende for malernes kunstneriske produksjon. Målet for studiereisene var det ville og uberørte vestlandet, og mange ble etter hvert oppmerksom på norske landskapsmotiver. Her malte og tegnet de detaljerte skisser og studier, og disse dannet grunnlaget for bilder senere malt i atelieret.

Det romantiske maleri fremstilte det følelsesladete landskap, det som gjerne ble kalt det sublimе landskap. Kunstnerne forsøkte å gjengi de store følelsene som oppstod i møtet med den voldsomme natur eller de dramatiske naturfenomener. Romantikken gir uttrykk for tidens nye natursyn hvor individet var drivkraften i historien og framskrittet.

Düsseldorfskolen

I slutten av 1840-årene fikk vi et nytt norsk kunstsentrum i Tyskland. Det var Düsseldorf hvor Hans Gude (1825-1903) og Adolph Tidemand (1814- 76) ble de ledende malerne i tiden som fulgte. Gude hadde mange fremragende studenter i hele tre generasjoner. (Foruten Amaldus Nielsen og Olaf Isaachsen finner vi blant annet August Cappelen, Lars Hertervig, Fredrik Collett i 50-årene og Christian Krogh, Eilif Pettersen, Kitty Kielland i 70-årene). Tidemands berømte bilde *Haugianerne* fra 1852, er malt i tidens ånd og form med de mørke fargetonene og de sterke innslag av lokalfarger i rødt, blått og grønt som vi gjerne forbinder med Düsseldorf. Middelalderen var storhetstiden i det norske folks historie, som det nå gjaldt å gjøre levende igjen etter de mange hundre år under dansk styre. Selv om nasjonalromantiske malerier har en høy grad av naturtrohet, er naturen gjenstand for idealiseringer.

Adolph Tidemand, *Haugianerne*, 1852

Realismen og Naturalismen – München og Paris

Et nytt kunstsentrum oppstod i München i begynnelsen av 1870 årene. Hans Gude og Adolph Tidemands nasjonalromantiske malerier var en type bilder som ble utsatt for hard kritikk av realistene som fulgte i 1880-årene. Realismen utfordret akademienes idealer ved å utvide kunstens motiver til å omfatte skildringer av dagliglivet og ulike samfunnsforhold. Nå var det ikke lenger idylliske bilder det var spørsmål om, men virkeligheten, med alminnelige mennesker i slit og arbeid. Det spilte ingen rolle om motivet var vakkert, bare det var sant. Gjennom 1880-årene hadde *realismen* stor innflytelse på malerkunsten som forfektet nærmest objektiv og vitenskapelig tilnærming til naturen og dokumentering av samfunnsforhold. I Norge var kunstneren Christian Krohg (1852-1925) realismens forkjemper. Til München kom også blant annet Hans Heyerdahl (1857-1913), Harriet Backer (1845-1932) og Christian Skredsvig (1854-1924).

På 1880-tallet var Paris det nye kunstsentrum for disse kunstnerne. Et generasjonsskifte er i ferd med å ta form. Motivkretsen ble radikalt utvidet. En rekke kunstneriske virkemidler blir brukt for å oppnå dette målet. Studiet av hvordan døgnetts forskjellige lysnyanser virker inn på landskapet kunne bare skje i friluft, og nærheten til natur, lys og luft var Frederik Colletts (1839-1914) eller Fritz Thaulows (1847-1906) viktigste forutsetninger som naturalister og friluftsmalere.

Det er her verdt å nevne at den engelske landskapsmaleren John Constable (1776-1837) fikk stor betydning for friluftsmaleriet og impresjonismen. Han laget bilder som var fargefriske og luftige, og gav inntrykk av å være umiddelbare skildringer. De ble ikke oppfattet å være stivnete staffelimalerier hvor kunstneren komponerte motivet etter klassisk mønster.

Nyromantikken

På 1890-tallet ble romantikken vekket til live igjen. Fargepaletten ble lettere og penselstrøkene raskere. Malerne begynte å interessere seg spesielt for brytningene mellom dag og natt og mellom ulike væertyper. Dette ga bildene et lettere uttrykk enn de dramatiske romantiske landskapene som ble malt omtrent femti år tidligere. Stemningslandskapets inntreden i malerkunsten ble starten på *nyromantikken* i Norge. Eksponenter for denne retningen var de såkalte Fleksummalerne som i 1886 malte på Gården Fleksum i Bærum. Det var Erik Werenskiold Christian Skredsvig, Gerhard Munthe, Harriet Backer og Kitty Kielland.

Mot slutten av århundret begynte malekunsten å undersøke visuelle fenomener i retning impresjonismen. Befrikk fra det å skulle etterligne naturen, begynte malerne nå å observere

lysfenomener og senere anvende fargene fritt og ikke-naturalistisk. Veien mot det abstrakte uttrykket var kort.

Olaf Isaachsen og Amaldus Nielsen var forløpere til tidens kunstidealer. Begynnelsen av 1900-tallet ble preget av fremveksten av modernismen ved en rekke avantgardistiske ismer, enten det dreier seg om impresjonisme, kubisme eller ekspresjonisme.

FORMIDLING

FORSLAG TIL SAMTALER /OPPGAVER

Amaldus Nielsen og Olaf Isaachsen – fra naturalisme til impresjonisme, er en kunstutstilling som egner seg for barn og unge i alle aldersgrupper. Denne utstillingen vil være et ideelt supplement til skoleundervisningen i faget Kunst og Håndverk, men vil også være relevant i forbindelse med undervisning i andre fag som for eksempel norsk eller samfunnsfag.

For de litt eldre elevene kan det være interessant å plassere bildene inn i en større kunsthistorisk sammenheng. Når det gjelder de aller minste, er målet først og fremst å få dem til å se, oppleve, undre, assosiere og til å reflektere over hva det er som kjennetegner kunstnerens arbeider.

Formål:

Elevene skal gjøre seg kjent med to betydningsfulle kunstnere fra Sørlandet. Hva kan verkene fortelle om kunstnerne og deres stilretninger?

Barnetrinnet 1. 7- årstrinn.

Samtalen

Snakke om elevenes opplevelser av Amaldus Nielsen og Olaf Isaachsens kunst. La elevene få se og komme med sine egne, spontane tanker *i dialog* med kunstverkene. Sammenlign flere bilder. Eventuelt lage en historie rundt et utvalgt verk.

- Amaldus Nielsen og Olaf Isaachsen kommer begge fra Sørlandet. Hva betyr det? Hva kjennetegner naturen på Sørlandet?
- Føler de noe spesielt når de opplever disse bildene? Hvordan får kunstnerne frem ulike stemninger i bildene?
- Sammenlign maleriene til Amaldus Nielsen og Olaf Isaachsen. Finn likheter og ulikheter.
- Samle elevene foran et av Amaldus Nielsen eller Olaf Isaachsens malerier. Få elevene til å beskrive maleriet.
 - Hva er det vi ser?
 - Hva kjennetegner Amaldus Nielsen eller Olaf Isaachsens malerier? Er det noen fellestrekk?
 - Hvilke motiver maler Nielsen og Isaachsen? Er det noen motiver som går igjen?
 - La elevene utforske lyset og fargebruken i Nielsen og Isaachsens kunstnerskap. Er lyset viktig for bildet? Er det lyset naturlig?

- Hvordan er fargene brukt i maleriet? Betyr det noe hvilke farger de bruker?
 - Har kunstmalerne lagt vekt på detaljene?
 - Hva med penselstrøkene? Utpensler de detaljene eller gir de et skisseaktig inntrykk? Hvordan kan vi tolke dette?
 - Hvordan har Nielsen og Isaachsen skapt dybde i bildet? Har maleriet klare avgrensninger i forgrunnen, mellomgrunnen og bakgrunnen?
 - Er dette et lite utsnitt eller et panorama?
 - Hvor i bildet vil de helst være?
- Prøv å definere disse kunsthistoriske begrepene:
 - Realisme
 - Naturalisme
 - Friluftsmaleri
 - Impresjonisme
 - Kan de finne forskjellige bilder i utstillingen som har med de forskjellige årstid å gjøre? Kjenner de til andre kunstnere som er inspirert av naturen?
 - Hvorfor tror du Olaf Isaachsen har så mange bilder med motiver fra Setesdalen ? Sammenlign disse bildene.
 - Hvordan har menneskenes syn på naturen endret seg gjennom historien?
 - Diskuter: Hva er norsk kultur?
 - Finn et bilde du liker av Nielsen eller Isaachsen. Mal et eget bilde over samme tema. Prøve ut den teknikken som du ser i bildet.
 - Mal "Mitt vakreste landskap". Velg de peneste fargene du vet. Når på året synest du landskapet er vakrest?
 - Elevene finner sitt yndlingsverk. Foran hvert verk setter gruppen seg ned og snakker om dette. Kanskje kan den som har valgt bildet få lede samtalen sammen med lærer. La barna fortelle hverandre om valgene sine.

Kunsthistorisk innfallsvinkling:

- Snakk om nasjonalromantikken. Vis eksempler av J.C. Dahl eller Tidemann og Gude.
- Snakk om realismen og naturalismen. Vis eksempler av Christian Krohg, Fritz Thaulow eller Frederik Collett.

Ungdomstrinnet 8.- 10 årstrinn

Gjennomgang av utstillingen:

Gå gjennom utstillingen og se nærmere på likheter og forskjeller mellom Amaldus Nielsen og Olaf Isaachsen.

La elevene bli nærmere kjent med de ulike temaene og kunstneres maleriske behandling av disse.

Kunsthistorisk innfallsvinkler:

- Hvilke kunsthistorisk tradisjon tilhører de ulike bildene?
- Hva er karakteriserer nasjonalromantikken?

- Hva legger vi i begrepet naturalismen?
- Hva er forskjellen mellom realismen og naturalismen?
- Hva legger vi i begrepet impresjonismen?

Biografi/ prosjektoppgave

Lage en bredere presentasjon av Nielsen og/eller Isaachsens kunst med tekst og bilder.

Egenaktivitet

- Lage bilder inspirert av Nielsen og Isaachsens *ulike landskapsmotiver*. Lag et bilde med samme motiv som enten er romantisk eller realistisk inspirert.
- Gå ut i naturen og lag skisser hvor detaljer og en naturtro gjengivelse av det vi ser står i fokus.
- Lage landskapsbilder med vekt på *farger og lys*.
- Lage landskap med *ulike synsvinkler*, fra panorama til mikroperspektiv. Lag to landskapsbilder med samme motiv, ett i høydeformat og ett i breddeformat. Hva gjør det med vår opplevelse av landskapet?
- Ta en skisse av en detalj i ett av bildene. Arbeide videre med dette (f. eks. forstørre/forene et annet motiv ut av skissen).
- Skrive eller finne fortellinger til ett eller to av bildene (eventuelt et lite dikt). Skrive et skuespill og la landskapsbildene være kulisser eller en scene hvor handlingen foregår.
- Anmeld utstillingen. Skrive litt om kunstnerne, gi et kritisk syn på utstillingen, om monteringen, antall og type bilder, formater, velge ett eller flere bilder å beskrive mer i detalj. Se andre kunstanmeldelser i avisene for inspirasjon.

Etterarbeid: utstilling av elevenes arbeider

Alle arbeidene elevene lager i forbindelse med utstillingsbesøket kan stilles ut på skolen. Arrangere omvisninger der elevene selv kan få være med å vise rundt.

FORMIDLINGSOPPLEGGET

Tilbud om omvisninger:

I forbindelse med utstillingen tilbyr Sørlandets Kunstmuseum *gratis dialogbaserte omvisninger* for barnehager og skoleklasser. Omvisningen er dialogbasert. Vi ønsker å stille spørsmål som skaper engasjement og åpner for refleksjon og assosiasjoner. Omvisningene vil ha ulike innfallsvinkler.

Lærer skal alltid følge opplegget sammen med elevene. Det er fint om skoler eller barnehager som ønsker å besøke museet på egen hånd sier i fra på forhånd.

Omvisningene varer i ca. 45 - 60 min.

Tilbud om maleverksted for 6.- 10. trinn:

I tillegg til en omvisning kan elevene utforske forskjellige maleteknikker. Hensikten er å gi elevene praktiske kunnskaper om ulike fenomener i den sørlandske kunsthistorien. De skal lære seg å *se lyset* ved bl.a. å sammenligne bruk av teknikker og virkemidler.

Omvisning og verksted varer i 2 timer.

Maks antall elever: 15.

Kontakt konservator Irene Ikdal for nærmere informasjon og bestilling på tlf. 38 07 49 16 eller irene@skmu.no.